

Звіт за результатами роботи Східноукраїнського Форуму «Відновлення через діалог» - Краматорськ 13-14 травня 2015 р., м. Краматорськ

ФОРУМ ОРГАНІЗОВАНИЙ КООРДИНАТОРОМ ПРОЕКТІВ ОБСЄ В УКРАЇНІ СПІЛЬНО З ДОНЕЦЬКОЮ ОБЛАСНОЮ ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ ТА ФОНДОМ ПІДТРИМКИ РЕФОРМ В УКРАЇНІ, ЗА СПРИЯННЯ ОБ'ЄДНАНОГО ШТАБУ АТО В РАМКАХ ПРОЕКТУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ДІАЛОГ» ЗА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ УРЯДУ НОРВЕГІЇ

Цей документ не містить офіційних оцінок ОБСЄ ситуації в регіоні, він є лише підсумком проведених дискусій та відображає висловлені її учасниками думки та оцінки.

Травень 2015

ЗМІСТ

Загальна інформація	3
Загальні рекомендації за результатами Форуму.....	4
Програма Форуму.....	5
Мета заходу	6
Базове поняття: діалог	6
ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ I: Економічний розвиток, ділове середовище, інфраструктурні проекти.....	7
Можливі підходи до вирішення проблем	8
ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ II: Гуманітарні питання.....	9
Можливі підходи до вирішення проблем	10
ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ III: Громадянське суспільство та волонтерський рух: взаємини з державою.....	12
Можливі підходи до вирішення проблем	13
ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ IV: Безпека громад	15
Можливі підходи до вирішення проблем	15
ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ V: Розвиток незалежних та відповідальних засобів масової інформації	17
Можливі підходи до вирішення проблем	18
Довідково:.....	20
Проект «Національний діалог» Координатора проектів ОБСЄ в Україні	20
Координатор проектів ОБСЄ в Україні.....	21
Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ	21

Загальна інформація

Східноукраїнський форум «Відновлення через діалог» зібрав понад 150 учасників, включаючи представників органів державної влади, місцевого самоврядування, представників дипломатичних місій та міжнародних організацій, громадських активістів, підприємців та журналістів з Донецької області та Києва у місті Краматорськ 13 -14 травня 2015. Захід організовано Координатором проектів ОБСЄ в Україні на запит Донецької обласної військово-цивільної адміністрації та Фонду підтримки реформ в Україні за сприяння Об'єднаного штабу АТО. Подію було організовано в рамках проекту «Національний діалог» за фінансової підтримки Уряду Норвегії.

Захід став початком прямого обговорення між місцевими громадами Донецької області та центрами ухвалення рішень в Києві щодо перспектив та проблем розвитку та вирішення проблем на Сході України. Дискусії в рамках Форуму фокусувалися на п'яти основних темах:

- Економічний розвиток, ділове середовище, інфраструктурні проекти
- Гуманітарні питання
- Громадянське суспільство та волонтерський рух: взаємини з державою
- Безпека громад
- Розвиток незалежних та відповідальних засобів масової інформації

Кожну тематичну групу вів модератор – експерт в даній темі та професійний фасилітатор діалогів. Модератор мав ставити учасникам запитання, актуалізувати ті чи інші аспекти проблеми, що обговорювалася, тобто робити діалог змістовним та змусити учасників висловити максимальну різноманітність ідей та підходів до теми. Завданням фасилітатора – експерта з підтримки діалогу було слідкувати за емоційною складовою дискусії, підтримувати її конструктивний перебіг, допомагати учасникам чітко формулювати ідеї та основні думки.

Дискусії в кожній з секцій відбувалися за дотримання чотирьох основних принципів:

- рівна участь всіх;
- критикуються думки, але не люди, що їх висловлюють;
- правило «Четем хауз» - цитування учасників після дискусії лише за їхньої згоди;
- тандем модератор – фасилітатор допомагають підтримувати конструктивну атмосферу та організовують процес обговорення.

Формат заходу та основні підходи до його проведення формувалися в процесі консультацій з ключовими учасниками, попереднього візиту в регіон, підготовці фасилітаторів та модераторів за експертної підтримки Відділу підтримки медіації Центру запобігання конфліктам Секретаріату ОБСЄ у Відні.

Залежно від наявних ресурсів ці зусилля матимуть продовження у вигляді серії зустрічей, оскільки діалог є процесом, а не одним заходом.

Загальні рекомендації за результатами Форуму

Рекомендація 1: Діалоги між владою і суспільством мають бути продовжені.

Спілкування з учасниками Форуму як з числа місцевих громад, так і представників органів державної влади дає підстави для висновку про необхідність налагодження нової системи комунікації та ефективної взаємодії в українському суспільстві та державі, закладення нової культури спілкування через діалоги. Співрозмовники як у приватних бесідах, так і під час обговорень на тематичних дискусіях вказували на необхідність продовження і урізноманітнення діалогових ініціатив. В українському суспільстві і особливо у Донецькому регіоні існує нагальна потреба і вимога щодо початку нового формату комунікації з владою, в якому переважала би діалогова складова.

Рекомендація 2: Органи державної влади і посадові особи на всіх рівнях мають звертати більшу увагу на необхідність діалогової комунікації з громадянським суспільством

Розвиток культури діалогу не в останню чергу залежить від ставлення до процесу діалогової комунікації з боку посадових осіб держави. Організація Форуму наочно висвітлила цю проблему, зокрема в площині низького рівня безпосередньої участі високопосадовців у тематичних дискусіях. Тому, як вбачається, окремі зусилля мають бути спрямовані на покращення обізнаності високопосадовців щодо мети і переваг діалогових ініціатив, змісту та потреби особистої участі в них.

Рекомендація 3: На даному етапі участь міжнародної спільноти у діалогових ініціативах має вагоме значення для їхньої успішності

З огляду на десятиліття відсутності ефективного діалогу між владою і суспільством і побудови системи державного управління на основі вертикальної комунікації, існує значна потреба вибудовувати відносини довіри і безпеки в рамках діалогових ініціатив. З такої точки зору участь міжнародної спільноти є особливо важливою, адже вона розглядається учасниками як безсторонній гарант діалогового процесу.

Рекомендація 4: Діалоги мають відбуватися не тільки у вертикальній площині, але й у горизонтальній також

Діалогові ініціативи мають бути також сфокусовані на відносинах між різними частинами громадянського суспільства. Значну частину проблем можна вирішити або завдяки кращій координації, або знайомству громади з позитивним досвідом та кращими практиками, які застосовувалися і призвели до успіху в інших громадах. Відсутність культури діалогу визначає і проблеми комунікації, і самоорганізації громадянського суспільства.

Рекомендація 5: Потреба в механізмах відслідковування ефективності діалогу.

Учасники наголошували на необхідності підтримки зворотного зв'язку за результатами діалогу, можливість відчувати реальні зрушення/зміни/вплив дискусій на вирішення проблем є важливим як для успіху майбутніх діалогових ініціатив, так і для становлення самої культури діалогу в цілому.

Програма Форуму

Місце проведення: Ювелірний дім «Сага», Краматорський бульвар, 41,
м. Краматорськ, Донецька область, 84300, Україна

День 1 (Середа, 13 травня 2015 р.)

12:30	–	прибуття учасників з Києва, трансфер до готелю
15:00-18:00	–	ярмарок громадських ініціатив регіону
18:00-19:00	–	ознайомча поїздка до м. Слов'янськ
19:00-20:00	–	вечеря для учасників, трансфер до готелю

День 2 (Четвер, 14 травня 2015 р.)

9:30-10:00	–	реєстрація учасників Форуму ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ТА ВСТУП Модератор: Вайдотас ВЕРБА, посол, Координатор проектів ОБСЄ в Україні
10:00-10:45		<ul style="list-style-type: none">• Олександр КІХТЕНКО, Голова Донецької обласної військово-цивільної адміністрації• Віталій МАЛІКОВ, Керівник об'єднаного Штабу Центрального Управління СБ України• Юрій ШКІЛЬ, радник заступника Голови Адміністрації Президента України• Роман АБРАМОВСЬКИЙ, заступник Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України• Олександр БРИГИНЕЦЬ, Народний Депутат України, Радник Міністра інформаційної політики України• Андреас фон БЕКЕРАТ, Надзвичайний та повноважний посол Королівства Швеція в Україні• Вайдотас ВЕРБА, посол, Координатор проектів ОБСЄ в Україні
10:45-11:30	–	кава-пауза / прес-брифінг ТЕМАТИЧНІ ДИСКУСІЇ (ПАРАЛЕЛЬНІ СЕСІЇ)
	–	Економічний розвиток, ділове середовище, інфраструктурні проекти Модератор: Юрій ШКІЛЬ, Радник заступника Голови Адміністрації Президента України, Фонд підтримки реформ
	–	Гуманітарні питання Модератор: Олександр БРИГИНЕЦЬ, Народний Депутат України, Радник Міністра інформаційної політики України
11:30-13:30	–	Громадянське суспільство та волонтерський рух: взаємини з державою Модератор: Айдер ХАЛІЛОВ, Експерт з розвитку потенціалу організацій громадянського суспільства ПРООН
	–	Безпека громад Модератор: Сергій ГАЛУШКО, полковник, заступник керівника штабу АТО із зв'язків з громадськістю на території Донецької та Луганської областей
	–	Розвиток незалежних та відповідальних засобів масової інформації Модератор: Оксана РОМАНЮК, директор Інституту масової інформації
13:30-14:30	–	Обід
14:30-15:30		ПРОДОВЖЕННЯ ТЕМАТИЧНИХ ДИСКУСІЙ
15:30-16:00		ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ Модератор: Вайдотас ВЕРБА, Посол, Координатор проектів ОБСЄ в Україні
16:00-16:30	–	трансфер учасників на залізничний вокзал

Мета заходу

Захід планувався в якості першої події в серії, що має стати новим форматом відкритого, ефективного і інклюзивного діалогу як в горизонтальній (на рівні громад) так і у вертикальній (громади – центральна влада) площинах. Основне послання, яке мав передати захід учасникам, полягає в тому, що він відкриває діалоговий формат комунікації між громадами, між центральною владою та громадами, із залученням міжнародної спільноти. Виходячи з цього, були визначені наступні цілі форуму:

- розпочати пряме обговорення проблем і перспектив розвитку місцевих громад за регулярної і продуктивної взаємодії між ними і центрами прийняття рішень у Києві; почати формувати дискурс діалогу як механізму вирішення проблем;
- визначити порядок денний для подальших зустрічей чи інших форматів зворотного зв'язку між громадами та центральною владою;
- зацікавити центральну владу, експертне середовище і міжнародну спільноту у підтримці регулярного і дієвого діалога з місцевими громадами як платформи для вирішення проблем, зниження ризиків ескалації напруги як в середині громад, так і у відносинах між центральною владою і громадами.

Базове поняття: діалог

Демократичний діалог це:

формат, за якого обговорюються проблеми, що не знаходять вирішення в рамках існуючих інститутів, законодавства чи практики;

процес, до якого залучені всі зацікавлені сторони, (а) які можуть впливати на вирішення проблеми, (б) на яких впливає вирішення чи невирішення проблеми;

процес, відкритий для людей та думок, побудований на принципі співробітництва і спрямований на спільний пошук рішень.

ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ I: Економічний розвиток, ділове середовище, інфраструктурні проекти

Модератор дискусії: Юрій ШКІЛЬ, Радник заступника Голови Адміністрації Президента України, Фонд підтримки реформ

Фасілітатор дискусії: Ганна ГОРІНА

Учасники дискусії торкнулися широкого кола проблем, які стосувалися не тільки бізнес середовища у громадах, розвитку малого та середнього бізнесу, але й питань, що постали перед громадами у зв'язку з проведенням АТО (розміщення внутрішньо переміщених осіб, ремонт доріг в населених пунктах, комунікація між органами місцевого самоврядування та центральними органами влади).

Загалом більшість проблем в сфері ведення бізнесу, як вбачається, притаманні не тільки Донецькій області. Разом з тим декілька важливих питань, піднятих під час дискусії, безпосередньо пов'язані з ситуацією в регіоні, а саме припинення кредитування бізнесу в регіоні, ситуація з внутрішньо переміщеними особами і відповідальність за відновлення доріг у містах, пошкоджених у зв'язку з переміщенням важких озброєнь.

Зважаючи на обмеження у часі, учасники змогли торкнутися лише частини проблем регіону. Проблеми, що були підняті в ході дискусії:

- відсутність кредитування бізнесу на визволених територіях Донецької області
- вплив на малий бізнес вимоги щодо застосування з 01.07.2015 платниками єдиного податку реєстраторів розрахункових операцій (РРО)¹. Учасники дискусії наголошували, що установлення таких РРО та їх обслуговування на кожному пункті роздрібної торгівлі становить додатковий і подекуди непосильний тягар для малого бізнесу;
- тиск з боку монополістів-покупців на малий і середній бізнес шляхом нав'язування відтермінувань оплати та свавільного невиконання умов договорів;
- недостатній рівень знання законодавства з боку працівників виконавчої влади на місцях;
- розрив технологічних та виробничих ланцюгів з підприємствами та виробництвами, що опинилися на неконтрольованій Урядом території Донецької області;
- неефективна і корумпована система технічного регулювання. Окрім необхідності суттєвої дерегуляції, учасники наголосили на складності функціонування дозвільної системи на звільнених територіях Донецької області, адже різні дозвільні органи відповідної територіальної компетенції опинилися у різних, подекуди віддалених місцях Донецької області;
- суттєве пошкодження дорожнього покриття та мостів у зв'язку з пересуванням важкої військової техніки;

¹ Вимога запроваджена Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 № 71-VIII

- проблеми вивозу твердих побутових відходів (ТПВ). Учасники наголошували, що у зв'язку зі збільшенням кількості населення невеликих міст західної Донеччини в наслідок притоку внутрішньо переміщених осіб, збільшилась кількість ТПВ, а тарифи на вивіз залишились незмінними. Однак учасники вказували не на необхідність збільшення таких тарифів, а на необхідність покращення рентабельності цієї галузі і залучення стратегічних інвесторів до цієї сфери, що могло б вирішити проблему як утилізації ТПВ, так і покращити екологічну ситуацію.

Можливі підходи до вирішення проблем

1. скасувати положення Закону України № 71-VIII в частині, що стосується застосування РРО платниками єдиного податку
2. запропонувати внесення змін до законодавства про порядок застосування коефіцієнта інфляції
3. затвердити державну програму відновлення Донецької області
4. відновити кредитування бізнесу в регіоні АТО, контрольованому Урядом України;
5. запустити роботу вже створеного Державного агентства з питань відновлення Донбасу;
6. запровадження регулярного діалогу між місцевим і регіональним бізнесом та владою для обговорення проблем. Учасники наголосили на тому, що необхідно не тільки доводити інформацію до відома регіонів, але й налагодити канали зворотного зв'язку з тим, аби влада чула голос місцевого і регіонального малого і середнього бізнесу;
7. підтримка самоорганізації бізнес спільнот у бізнес асоціації для спільного захисту прав та інтересів;
8. проведення бізнес-форумів для бізнесу, в тому числі з метою утворення нових економічних зв'язків.

ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ II: Гуманітарні питання

Модератор дискусії: Олександр БРИГИНЕЦЬ, Народний Депутат України, Радник Міністра інформаційної політики України

Фасілітатор: Лада КАНЕВСЬКА

Учасники дискусії торкнулися великого спектру питань, які можна поділити на такі блоки:

Неефективність законодавства про внутрішньо переміщених осіб. Закон про внутрішньо переміщених осіб (ВПО) не працює. Зокрема учасники відзначили невідповідність окремих положень Конституції України, відсутність конкретики по довідкам про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, неузгодженість, а подекуди і протиріччя між законом і постановами КМУ № 79, № 509. Пропускна система на лінії розмежування в тому вигляді, в якому вона функціонує зараз є профанацією самої ідеї, що в ній закладена, і створює умови для корупції. Стосовно порядку обліку ВПО і перевірок ВПО за місцем проживання:

- 470 тис. неможливо охопити; згідно озвученої учасниками статистики, з 20.03.2015 пройшли реєстрацію: Маріуполь – більше 20 тис., Слов'янськ – більше 14 тис., Краматорськ – 7 тис., всього по Донецькій області – 107 270, тобто чверть ВПО;
- одна доба на встановлення особи (необхідні документи - паспорт, ідентифікаційний код) – у випадку втрати документів виникають непереборні труднощі, адже всі архіви залишилися на непідконтрольній території. Питання могло б бути вирішене принаймні частково за допомогою Державного реєстру виборців, або показів свідків;
- взаємодія державних структур і волонтерів, адже на заваді стоять вимоги законодавства про захист персональних даних;
- діти 14-18 років, що зареєстровані за місцем проживання на територіях непідконтрольних Уряду, не можуть зареєструватися в якості ВПО, адже відсутня процедура реєстрації неповнолітніх без батьків.

Загалом учасники дискусії дійшли висновку, що законодавство України не адаптоване до ситуації в країні – люди залишені наодинці зі своїми проблемами.

Пропускна система. Учасники дискусії відзначили незрозумілу мету пропускної системи на лінії розмежування і наголосили на необхідності порівняння статистики затримань терористів та смертності тих, хто не зміг залишити неконтрольовану Урядом територію. В ході дискусії була відзначена суттєва корупційна складова системи: сума хабарів складає 300 – 1200 гривень. Не працюють державні гарячі лінії з питань пропускної системи в секторах А та В. Працююча урядова гаряча лінія та гаряча лінія СБУ перенаправляє дзвінки на непрацюючі лінії інших державних установ.

Іншим важливим аспектом проблемної ситуації є відсутність зворотного зв'язку: мешканцям та ВПО нікуди скаржитись для вжиття заходів. Невизначеність з нормами провозу продовольства через лінію розмежування за умови залучення прикордонників і митників до пропускного режиму ведуть до порушень норм і принципів гуманітарного права.

Дискримінація мешканців Донецької і Луганської областей. Учасники дискусії вказали на обмежені можливості для переселення з неконтрольованих Урядом районів (вік, здоров'я, безпека, гуманітарні питання, робота тощо). Це погіршується певними шаблонами у сприйнятті переселенців місцевими жителями (образ ворога). До цього долучається дискримінація бізнеса і відсутність умов для розпочинання і провадження малого та середнього бізнесу ВПО.

За відсутності воєнного стану обмеження, що накладаються на мешканців Донецької і Луганської областей, є порушенням конституційних прав і свобод.

ВПО потребують психологічної допомоги, що вимагає створення широкої мережі пунктів психологічної допомоги.

Надання гуманітарної допомоги. Учасники вказали на відсутність системної державної підтримки: наразі працюють переважно міжнародні організації та волонтери. Байдужість держави веде до ефекту «вигорання» серед волонтерського руху та обмеженості ресурсів. Держава, за обмеженості ресурсів, могла б сприяти вирішенню багатьох проблем в рамках програми підтримки розвитку малого та середнього бізнесу. Особливої уваги потребують і підходи до будівництва житла для ВПО: воно не повинно вести до утворення гетто.

Медичне забезпечення. Поточна система охорони здоров'я на місцях розрахована на мешканців міста. Приток ВПО веде до ситуації, коли заклади охорони здоров'я не спроможні забезпечити всіх своїми послугами. Також поза увагою і діяльністю держави залишаються особи з особливими потребами (інсулінозалежні, хворі на туберкульоз, ВІЛ тощо). Особливою важливою проблемою є щеплення: вакцин не вистачає або вони взагалі відсутні.

Державні послуги. В сфері РАГС з огляду на знаходження баз даних на територіях непідконтрольних Уряду постає питання взаємодії з установами на таких територіях для цілей персоніфікації. Іншою проблемою у сфері державних послуг залишається непрозорість використання надходжень від державного мита та державних послуг, які з 2015 року надходять до місцевих бюджетів: відсутні як інформація про їх надходження, так і використання.

Психологічне здоров'я. Учасники вказали на відсутність моніторингу психологічного здоров'я на територіях проведення АТО та місцях компактного проживання ВПО. До того ж психологічні проблеми відчуються і в спільноті волонтерів, соціальних і медичних робітників, державних службовців і співробітників органів місцевого самоврядування, що задіяні у роботі з ВПО, ліквідації наслідків конфлікту. Це вимагає запровадження програм Help the helpers.

Можливі підходи до вирішення проблем

1. Удосконалити законодавство про ВПО, зокрема постанови КМУ № 79, № 509 відносно реєстрації ВПО, їхнього соціального та матеріального забезпечення.
2. Доопрацювати і запустити електронну базу даних для цілей функціонування пропускну системи;

3. Змінити принцип побудови пропускної системи: має бути вільний виїзд з неконтрольованих Урядом територій і в'їзд по пропускам;
4. Визначитися з місцевим бюджетом відносно можливостей його використання з метою вирішення актуальних проблем, пов'язаних з ВПО, зокрема щодо забезпечення документообігу, реєстрації, медичного, психологічного забезпечення;
5. Використовувати різноманітні шляхи допомоги у вирішенні актуальних питань за активної взаємодії місцевих ініціатив, організацій та міської влади;
6. Запровадити освітні та просвітні програми для ВПО: з питань самоорганізації, відповідальності за своє життя та майбутнє, «відповідальний громадянин», програми для вчителів, включаючи онлайн програми, сімейні програми тощо;
7. Організувати психопрофілактичну роботу, зокрема через психологічні дебрифінги для ВПО, місцевих жителів, волонтерів, учасників бойових дій, медиків.

ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ III: Громадянське суспільство та волонтерський рух: взаємини з державою

Модератор: Айдер ХАЛІЛОВ, Експерт з розвитку потенціалу організацій громадянського суспільства ПРООН

Фасілітатор: Ірина БРУНОВА-КАЛІСЕЦЬКА

Учасники дискусії торкнулися широкого кола проблем у діяльності інститутів громадянського суспільства і його взаємодії з органами влади. На їхню думку основними викликами для діяльності неурядових організацій, громадянського суспільства, волонтерського руху є такі:

- Відсутність реформ;
- Відсутність діалогу з владою, вибірковий підхід органів влади, посадовців до спілкування з НУО на місцях (міська та обласна влада з кимось спілкується, з кимось ні, не пояснюючи причин такого обмеженого спілкування);
- Непоодинокий ідеологічний тиск, утиски патріотичних НУО, зокрема через комунальні ЗМІ, на рівні органів місцевого самоврядування;
- Результати волонтерської діяльності присвоюються місцевою владою без визнання заслуг волонтерів;
- Відсутність колективного громадського контролю за місцевими бюджетами та використанням їх коштів;
- Відсутність громадського представництва в комісіях при міськрадах;
- Перешкоди громадським акціям та ініціативам з боку органів місцевого самоврядування;
- Втрата інституційної пам'яті щодо роботи з НУО; у влади відсутні навички і система комунікації з НУО;
- В середовищі НУО в багатьох громадах немає єдності для визначення конкретного суб'єкта для взаємодії з владою;
- Прямий тиск на членів НУО (включаючи прямі і непрямі погрози);
- Слабка компетентність чиновників; слабка мотивація професійних кадрів на державній службі; неякісні державні послуги в силу нестачі кадрів;
- Влада не визнає власну некомпетентність;
- Влада не розглядає громадянське суспільство в якості рівного партнера;
- Обмежена ресурсна база волонтерського руху; недостатній рівень захисту прав волонтерів;
- Старе виборче законодавство, яке за поточної ситуації не дає можливість прийти до місцевої влади новим силам з громадянського суспільства;
- Недостатня компетентність НУО, зокрема щодо роботи з донорами, утворення коаліцій чи об'єднань, в сфері компетенції органів влади різного типу і рівня тощо;
- Проблеми у комунікації і взаємодії між НУО (у громаді, регіоні, між місцевими і всеукраїнськими НУО).

Учасники дискусії підсумували, що НУО самі по собі становлять приклад нових викликів, нового типу проблем, для вирішення яких влада не має напрацьованих механізмів.

Можливі підходи до вирішення проблем

В ході обговорення проблем громадянського суспільства і взаємодії з владою було висловлено чимало важливих ідей і рекомендацій. Зокрема було запропоновано організувати заходи з підвищення обізнаності НУО щодо компетенції органів влади на рівні міста, області, центрального Уряду. Міжнародна спільнота в особі міжнародних організацій має служити важливою ланкою у діалозі між громадянським суспільством і владою. Події на сході України призвели до досить важливих наслідків для громадянського суспільства в регіоні – був здійснений значний ривок у розвитку НУО в невеликих містах Донецької області. І якщо раніше центром громадського життя був Донецьк, то зараз розвинулася потужна мережа НУО по невеликих містах. До того ж громадянське суспільство стало політично свідомим і має намір і спроможність увійти до місцевих рад. Іншим наслідком стала суттєва емансипація громадянського суспільства – воно випередило владу по ефективності і оперативності. Перед владою постає важливе питання навчитися комунікації і співпраці з громадянським суспільством.

З огляду на обмеження у часі учасники дискусії вирішили зосередитися на декількох важливих проблемах і шляхах їх вирішення, які були згруповані наступним чином:

Проблеми у комунікації.

1. Недостатність навичок і знань як серед відповідальних осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, так і серед НУО і активістів визначають потребу у навчанні громадських активістів щодо організації, планування діяльності НУО, координації між НУО. З цією метою рекомендується як залучати експертів, так і місцевих активістів, що мають відповідний досвід і навички.
2. Запровадити програму практики студентів - менеджерів і випускників ВНЗ (наприклад, Донецького державного університету управління) в НУО (для цього необхідно забезпечити фінансові ресурси на проїзд, проживання, харчування студентів на час такої практики);
3. НУО слід долучитися до обговорення нового проекту Закону «Про публічні консультації»;
4. Існує значна потреба у вивченні міжнародного досвіду роботи в постконфліктних зонах, взаємодії органів влади і НУО. Вивчення такого досвіду може відбуватися у різних форматах (залучення експертів, організація тренінгів з ключових тем, проведення вебінарів, ознайомчі візити до постконфліктних зон в інших країнах тощо);
5. Підвищення кваліфікації державних службовців із залученням ресурсів Донецького державного університету управління (зараз знаходиться в Маріуполі). Однак існує потреба у фінансуванні проїзду, проживання і харчування професорсько-викладацького складу, якщо проводити заходи в інших містах області, або державних службовців, якщо проводити навчання в Маріуполі;
6. Системно вивчити потреби у навчанні/підвищенні кваліфікації державних службовців та НУО.

Взаємодія/співробітництво між НУО на рівні громади, області, між регіонами і центром:

1. Координаційний центр при Мінсоцполітики повинен мати прямі контакти з місцевими НУО в регіонах;
2. З метою забезпечення прозорості і підзвітності, має бути забезпечений зворотний зв'язок між місцевою владою і громадою. НУО готові допомогти у створенні відповідних інформаційних ресурсів для цього.

Проблеми легітимності у відносинах з владою і громадою, партнерських відносин, мережових відносин серед громадянського суспільства, довіри:

1. Офіційна легітимізація волонтерських організацій, набуття ними формального статусу

ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ IV: Безпека громад

Модератор: Сергій ГАЛУШКО, полковник, заступник керівника штабу АТО із зв'язків з громадськістю на території Донецької та Луганської областей

Фасілітатор: Павло КОЗЕЛЕЦЬКИЙ

Учасники дискусії обговорили широкий спектр проблем у сфері безпеки громад, які постали у зв'язку з розвитком подій у регіоні. Найактуальнішою метою обговорення учасники визначили пропускну систему через лінію розмежування, адже в чинній системі не спрацьовують механізми відновлення втрачених документів, що веде до неможливості залишити неконтрольовані Урядом території. Система також залишається неефективною, адже очікування пропусків триває до двох місяців, а її адміністрування позначене значним рівнем корупції.

Інші проблеми, що були підняті учасниками дискусії, включають:

- **органи внутрішніх справ.** Серед співробітників органів внутрішніх справ в зоні АТО та на визволених територіях відсутні патріотично налаштовані люди. За оцінками учасників дискусії до 90% співробітників органів вороже налаштовані до України. Разом з тим з боку МВС та СБУ відсутні намагання зміни особового складу. Реформа МВС відбувається «в тилу». Ці проблеми є тим більше актуальними на тлі значного зростання злочинів з використанням вогнепальної зброї (в 5 разів). На думку учасників дискусії таке зростання має бути віднесене в першу чергу до проблем силових органів, а не до питань незаконного обігу зброї;
- **організація загонів самооборони.** Існують значні питання щодо законності існування загонів самооборони, а тим більше щодо законодавчого врегулювання володіння ними зброєю. До цього ж має бути додане питання законодавчого врегулювання спільного патрулювання населених пунктів загонами та органами внутрішніх справ. Однак на думку представника МВС, ці питання вже врегульовано на рівні законодавства, але проблема полягає в тому, що співробітники регіональних органів МВС, міськвиконкоми, НУО не обізнані з цим законодавством;
- **Недостатня обізнаність в сфері законодавства з боку НУО та виконавчої влади на місцях;**
- **Відсутність тимчасових сховищ та бомбосховищ в Краматорську та інших містах в наслідок руйнації системи цивільної оборони**
- **Довіра до ЗМІ.** Довіра до ЗМІ в ході подій в регіоні була значною мірою підірвана. Це вимагає підтримки побудови місцевих незалежних ЗМІ;
- **Транспортна логістика.** Транспортне сполучення залишилося лише у київському напрямку; сполучення між містами регіону ускладнене чи відсутнє.

Можливі підходи до вирішення проблем

У ході обговорення можливих рекомендацій щодо шляхів вирішення проблем, учасники дискусії сформулювала дві загальні рекомендації та декілька конкретних рекомендацій.

На стратегічному рівні, на думку учасників дискусії, до загальних рекомендацій Форуму мають бути включені такі висновки:

- Діалог має бути продовжений! У цьому відношенні учасники наголосили, що формат заходів має бути змінений в бік збільшення діалогової складової. Виходячи з цього, слід переглянути часові рамки заходів, сприяти можливості конкретної роботи у групах із залученням високопосадовців, що приймають рішення;
- Робота групи має бути продовжена, а її результатом має стати конкретний план дій.

Щодо шляхів вирішення піднятих в ході дискусії проблем учасники визначили два пріоритетних напрями:

Пропускні пункти:

1. Громадський контроль за пропускними пунктами (ПП) і посилення відповідальності особистого складу ПП;
2. Взаємодія з виборчими комісіями з питань встановлення особи і ідентифікації;
3. Запровадження присутності психологів на ПП;
4. Запровадження тимчасового посвідчення особи;
5. Запровадження обов'язкової дактилоскопії в зоні АТО;
6. Об'єднання державних баз даних;
7. Запровадження відеоспостереження на ПП;
8. Підвищення кваліфікації особистого складу ПП, врахування міжнародного досвіду;
9. Законодавче врегулювання функціонування ПП, обґрунтування доречності існування ПП в чинному вигляді;
10. Ініціювання утворення ради при Верховній Раді, Кабінеті Міністрів з питань безпеки громад;

Ментальність населення:

1. Залучити Інститут національної пам'яті до роботи з населенням;
2. Проаналізувати проблеми

ТЕМАТИЧНА ДИСКУСІЯ V: Розвиток незалежних та відповідальних засобів масової інформації

Модератор: Оксана РОМАНЮК, директор Інституту масової інформації

Фасілітатор: Андрій ДЗЮБЕНКО

Учасники дискусії наголошували не лише на проблематиці функціонування місцевих ЗМІ, але й підкреслювали вплив цих проблем на аудиторію. ЗМІ не повною мірою виконують функцію задоволення потреб місцевої громади - загальнонаціональна преса не подає достатньо актуальної для місцевих мешканців інформації, фокусуючи увагу переважно на негативі, в місцевій пресі так само не вистачає новин, що зачіпають життєві локальні інтереси. Крім того, в пресі важко знайти аналітичні матеріали про місцеву ситуацію, майже відсутній жанр розслідування, критичного та всебічного аналізу дій влади. Так само в групі пролунала думка про недостатність інформування про сутність та перебіг реформ, які проводяться на центральному рівні, але зачіпають життя громад та пересічних людей (напр. підвищення тарифів на комунальні послуги).

Проблематика ЗМІ з точки зору аудиторії. Місцеві ЗМІ Донецької області відзначаються тими ж проблемами, що є характерними для медіа в інших регіонах, але конфлікт та військові дії значно загострили та посилили їх, створюючи суттєві перешкоди для вирішення проблем в інших сферах. Негативний вплив на життя місцевої громади медійного висвітлення або його відсутності відзначали учасники інших тематичних секцій, зокрема в секціях «Безпека громад» та «Гуманітарні питання». Крім того, пролунала зауваження до ЗМІ, що вони через гонитву за негативними новинами, не приділяють увагу позитивним ініціативам від громадського сектору та місцевої влади, що спотворює картину життя регіону, загострює проблеми. Загалом, учасники відзначали падіння довіри аудиторії до ЗМІ через їх використання з метою пропаганди, або через порушення стандартів журналістики.

Вкрай складне економічне становище/ наслідки конфлікту - обмежують здатність місцевих ЗМІ виробляти якісний та конкурентний продукт. Друковані ЗМІ в особливо важкому стані з огляду на виробничі витрати. Кращі перспективи мають Інтернет-видання через відносно низький рівень затрат на ведення бізнесу, крім того роль ЗМІ починають виконувати соціальні мережі. Але в соціальних мережах під питанням є збереження професійних стандартів журналістики. Крім того, Інтернет не задовольняє потреби в інформації значної частини громади, яка ним не користується. Місцева влада, зокрема в м. Слов'янськ, висловлюється за необхідність публікації та поширення газет-листівок, представники центральних органів влади проти, оскільки це суперечить курсу на роздержавлення ЗМІ, тобто створює нові медіа, контрольовані державою.

Залежність журналістської спільноти від власників/вплив власників на редакційну політику. Учасниками дискусії відзначалося, що оскільки журналістика в регіоні на цьому етапі має погані перспективи бути самоокупним бізнесом, це породжує надмірну залежність ЗМІ від власників, посилює інструментарій їхнього впливу на редакційну політику. Учасники відзначали присутність замовних політичних матеріалів в пресі, висловлювалися побоювання посилення тиску в зв'язку з наближенням місцевих виборів.

Брак професійних журналістів/проблеми з персоналом. Місцеві редакції через брак грошей є вкрай малими, які об'єктивно не можуть встигати продукувати глибоку аналітику. Також конфлікт призвів до того, що значна частина журналістської спільноти виїхала з області, навіть ЗМІ які знаходять можливість розширюватися, мають проблему з тим, щоб знайти професійних журналістів.

Державні ЗМІ продовжують працювати в традиціях залежної від влади преси, уникаючи висвітлення гострих і потенційно контраверсійних тем, через що в них протокольна інформація про заходи за участі чиновників заміщує актуальну новинну інформацію, зокрема про події, що стосуються перебігу антитерористичної операції. Разом з тим державні ЗМІ конкурують з приватними і в боротьбі за аудиторію, і на ринку реклами, звужуючи можливості розвитку.

Регуляторні складнощі в запуску нових проектів в сфері традиційних електронних ЗМІ. Хоча загальнонаціональні електронні ЗМІ є здебільшого доступними на контрольованих українським урядом територіях Донецької області, учасники відзначали недостатню різноманітність джерел інформації про місцеві новини. Запуск нових проектів в сфері традиційних електронних ЗМІ (радіо та телебачення) є проблематичним з огляду на складні державні процедури доступу, зокрема, до частотного ресурсу.

Можливі підходи до вирішення проблем

Проблематика ЗМІ з точки зору аудиторії:

1. посилена увага до вирішення проблем відновлення та розвитку медіа-сектору регіону з огляду на їх вплив на проблематику в інших сферах;
2. підтримка діалогу волонтери/громадянське суспільство — ЗМІ (заслуговує на увагу попередня практика Донецького прес-клубу влаштовувати зустрічі для журналістів з громадськими організаціями та волонтерами);
3. навчання активістів громадського сектору практиці роботи з мас-медіа;
4. робота з поширення принципів медіа-грамотності в громаді (можливості для держави, донорських організацій) — як протизвага спробам використання ЗМІ з метою пропаганди.

Економічне становище/ наслідки конфлікту:

1. в довгостроковій перспективі розвиток малого і середнього бізнесу в регіоні стане джерелом підвищення прибутку від реклами для місцевих ЗМІ, разом з тим є потреба шукати механізми підтримки на найближчі часи (діалог про можливість державної цільової програми підтримки преси з гарантіями і механізмами забезпечення незалежності редакційної політики);
2. місцеві ЗМІ потребують поліпшення доступу до ресурсів міжнародних організацій (інформаційні кампанії про можливості отримання грантів, проектної допомоги, навчання як принципам оформлення заявок на гранти, так і використанню донорських ресурсів, звітуванню);
3. навчання використанню інструментарію нових медіа для працівників

- традиційних ЗМІ;
4. навчання місцевих медіаменеджерів новітнім інструментам ведення сучасного медіа бізнесу (в тому числі краудфандінгу);
 5. обмін досвідом місцевих та загальнонаціональних ЗМІ в сфері ведення бізнесу.

Залежність журналістської спільноти від власників/вплив власників на редакційну політику:

1. посилення уваги до розвитку саморегулювання в журналістській спільноті, навчання принципам та механізмам саморегулювання, розбудова солідарності, профспілкового руху, механізмів захисту розв'язання суперечок, захисту журналістів у суперечках з власниками ЗМІ;
2. діалог держава-власники-журналістська спільнота про формулювання і дотримання у приватних ЗМІ чітких принципів редакційної політики, забезпечення прозорості медіа-власності
3. підтримка внутрішнього діалогу у місцевій журналістській спільноті, сприяння розбудові професійної солідарності.

Брак професійних журналістів/проблеми з персоналом:

1. потрібні програми від донорської спільноти з підтримки «повернення» професійних журналістів – вимушених переселенців, які знають місцеві реалії;
2. висловлювалася ідея навчання місцевих волонтерів основам журналістики, професійним стандартам та етиці;
3. поліпшенню матеріального становища, а відтак і незалежності місцевих журналістів може сприяти посилення контактів із загальнонаціональними та іноземними ЗМІ, які шукають місцевих кореспондентів, потреба у організації та підтримці таких контактів, зусиль із навчання загальнонаціональними ЗМІ місцевих журналістів своїм підходам до роботи.
4. створення умов для проходження стажування студентів факультетів ВНЗ в ЗМІ регіону може сприяти вирішенню проблеми.

Державні ЗМІ: представники центральної влади наголошували на неминучості роздержавлення друкованої преси, втім перспективи перетворення місцевих ОДТРК на активний та якісний елемент загальнонаціональної системи суспільного мовлення під сумнівом через втрату технічної бази та людського ресурсу.

Регуляторні складнощі в запуску нових проектів в сфері традиційних електронних ЗМІ:

1. вивчення можливості спрощення регуляторних процедур на регіональному рівні;
2. особлива увага регулятора до функціонування інформаційного простору регіону, постраждалого від кризових подій, дослідження стану телерадіопростору в регіоні.

Довідково:

Проект «Національний діалог» Координатора проектів ОБСЄ в Україні

20 березня 2014 р. Організація з безпеки та співробітництва в Європі на запрошення України і в рамках проекту «Національний діалог» направила в країну групу з 15 міжнародних експертів для визначення сфер подальшої діяльності ОБСЄ в сфері розбудови довіри між різними групами українського суспільства. Упродовж чотирьох тижнів експерти проекту проводили в регіонах України зустрічі з місцевими органами влади, представниками громадянського суспільства та іншими зацікавленими сторонами для того, щоб зібрати інформацію щодо питань, які викликають занепокоєння, зокрема політичних, гуманітарних і питань меншин. Рекомендації щодо того, як ОБСЄ може надалі підтримувати діалог та єдність суспільства в Україні, були представлені всім країнам-учасницям ОБСЄ, в тому числі Україні, на засіданні Постійної ради у Відні 30 квітня 2014 р. Детальніше див. www.osce.org/ukraine/118166.

У виконання цих рекомендацій Координатор проектів ОБСЄ в Україні організував конференцію «Інструменти діалогу як засобу подолання кризових явищ: міжнародний досвід та перспективи застосування в Україні» 10-12 грудня 2014 року в Одесі. Захід став відповіддю на запит Одеської обласної державної адміністрації та Одеської обласної групи медіаторів. Він мав на меті допомогти підсилити професійні навички та посприяти обміну досвідом між професійними медіаторами, які працюють над вирішенням конфліктних ситуацій та подоланням розбіжностей на місцевому рівні. До проведення семінарів та майстер-класів було залучено низку міжнародних експертів, які поділилися досвідом з різних конфліктних та пост-конфліктних ситуацій.

Також 17 грудня 2014 року в рамках проекту відбулася зустріч між українськими організаціями громадянського суспільства та представниками інституцій та місій ОБСЄ для обміну інформацією та вивчення конкретних механізмів взаємодії у вдосконаленні допомоги з боку ОБСЄ у вирішенні нинішньої кризи.

Проект «Національний діалог» допоміг зібрати дані для подальших зусиль з розбудови національної злагоди та діалогу в країні, розпочати роботу, якою ОБСЄ до цього в Україні не займалася, та закласти основу для нової багаторічної ініціативи «Національний діалог задля реформ, правосуддя та розвитку» який буде виконуватися у 2015-2017 роках. Новий проект стане майданчиком для обговорення на загальнонаціональному та місцевому рівнях змісту та сутності реформ; підтримає розвиток української спільноти медіаторів та експертів з підтримки діалогу; допоможе посилити доступність та прозорість конституційного судочинства; підвищить участь громадянського суспільства в механізмах запобігання порушенням прав людини.

Проект «Національний Діалог» реалізується за фінансової підтримки урядів Австрії, Данії, Німеччини, Італії, Литви, Норвегії та Японії.

Координатор проектів ОБСЄ в Україні

Координатор проектів ОБСЄ є постійною формою присутності Організації в Україні з 1999 року. Він планує, реалізує та слідкує за виконанням проектів, які мають допомогти країні посилити її безпеку та стабільність, вдосконалити законодавство, інститути і практики відповідно до стандартів демократії. Метою цієї діяльності є підтримка зусиль країни, спрямованих на те, аби її закони, структури та процеси відповідали вимогам і ознакам сучасної демократичної держави, створювали безпечніше середовище для її громадян. Проекти плануються у відповідь на запит українських партнерів і можуть стосуватися всіх аспектів діяльності ОБСЄ, до їх реалізації можуть залучатися як урядові, так і неурядові організації України. Більше інформації тут: <http://www.osce.org/uk/ukraine>

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ була заснована на підставі консенсусного рішення усіх 57 країн-учасниць ОБСЄ від 21 березня 2014 року у відповідь на кризові події в Україні. В основу роботи Місії покладено принципи неупередженості та прозорості. Її цивільні міжнародні спостерігачі збирають інформацію та звітують про ситуацію щодо безпеки; встановлюють та доповідають факти, реагуючи на конкретні інциденти: налагоджують контакти та діалог на місцях з метою сприяння нормалізації ситуації. Більше інформації тут: <http://www.osce.org/uk/ukraine-smm>